

děti do války

nepatří...

Nelítostná pozvánka

Mise Afghánistán je syrovým textem z terénu, kde pracují Lékaři bez hranic. Zároveň je to velmi drsná, místy až nelítostná pozvánka do světa válečné chirurgie a traumatologie. Tomáš Šebek je schopný chirurg, a to chirurg tělem i duší, a tak od něho nelze očekávat vybroušený literární styl a jemné odstíny významů mezi řádky nebo hlubokomyslné úvahy nad smyslem humanitární pomoci a lidského utrpení. Myslí jako chirurg a píše jako chirurg rozvolněným a dynamickým stylem, jehož hlavním a strhujícím přínosem je autenticita, která čtenáře vtáhne a vyplivne až na konci každého denního zápisu, na kterých je text postaven.

Doba se mění a chirurgové spolu s ní. Tomáš není a nechce být moudrým a důstojným panem doktorem, který by ze sebe v předstírané skromnosti dělal obdivovanou ikonu; je to člověk neuvěřitelné výdrže, otevřenosti a odvahy. Chrlí ze sebe pocity, postřehy a detaily bez jakékoliv autocenzury, téměř bezmyslenkovitě, něhu zakrývá drsným smyslem pro humor a přehnanou sebeironií. Takový je autor. Dává k dobru sebe a svou zásadní zkušenost s Lékaři bez hranic, již lze přijmout i zatratit, nechat se jí děsit a dojímat, nebo autorovi nadávat za jeho ostentativní chlapáctví a hrubost. Každopádně je to silný a strhující denno-denní příběh únavy a obětavosti v jedné z velkých nemocnic, které Lékaři bez hranic provozují v oblastech ozbrojených konfliktů po celém světě.

Jan Trachta

AFGHÁNISTÁN

MISE 1, 2013

Den 0 >

Totální tupo a šumák

Tak jo. Sedím v Istanbulu na letišti, je půl třetí ráno a mně už je všechno jedno. Měl bych si prohlížet svoje nové sousedy, co je vysypou jako mě v Kábulu, ale únavný už je jen udržet víka trochu otevřený směrem k letadlu, aby neuletělo beze mě. Odpolední strach, stres, výčitky a stesky vystřídalo totální tupo. Tělo potřebuje odpočívat a je mu šumák, co si o tom myslí mozek.

Potřetí. Dvakrát Haiti a teď Afghánistán. Už mě svrbělo. Po třetí vyjždím na misi s Lékaři bez hranic. A furt je to jako poprvý. Furt tak stejně těžký. Stačí si říct, že si to beze mě doma docela užijou, a je to trochu lepší. Ale zas tak moc to nepomáhá. S kamenným ksichtem opouští rodinu, kamarády a kolegy tak možná akorát Arnold. Mně jde dělat frajera jen do tý doby, když už mizí za zatáčkou, abych jim to nedělal těžší.

Magor. Jestli jsem magor, tak ale musí bejt magoři všichni ty, co dělaj to samý. A znám jich už docela dost. Vlastně určitě některý znáš i ty! Kdo si myslí, že pro Člověka v tísní pracujou magoři? Je to práce jako jiná. Jen je trochu jinde. Nejsme armáda, neplníme hrdinský ani politický úkoly. Je to těžký. Ale taky je to plný nadšení, vzrušení, inspirace a kreativity. Doufám. Teď jsem ale mrzutej, tak alespoň že to cestování se zastávkama trvá

o den míň než na Haiti. Čtyři dny. Tak jdem, neotáčej se furt, za chvíli jsme zpátky.

Ztratit identitu a dělat záchranný kruhy

To je děsivej proces, vyřídít si všechny věci před odletem. Trvá úměrně tomu, do čeho všeho kecáš. Zakonzervovat a obstarat všechno, abych svou nepřítomností nasral limitně málo lidí. Letos jsem to konzervoval víc než tři měsíce dopředu. Nejdřív rodinu. Představte si promyslet a zorganizovat den po dni dobu, kdy jste v tahu. Žena by mi řekla, že je to královina, že jsem kráva. Měla by pravdu.

Zaplatit složenky dopředu, zajistit topnou sezonu, domluvit podělanýmu krtkovi na zahradě, aby zastavil noční rypadlo a denní reprodukci a uchoval vrtkavý průměr, než se vrátím... Až když je všechno, co jsem mohl udělat dopředu, hotový, mám natolik snesitelný výčitky svědomí, že mi to dovolí sbalit si kletr.

Letos jsem navíc obstarával rodiny dvě. Kromě tý vlastní taky tu adoptovanou. Lyonela z Haiti a jeho ženu Valerii, Juniora a na poslední chvíli se před mým odjezdem předčasně narodil taky Marco. Už rok žijou v Praze, Lyonel se dostal do druháku na medicíně. To máte: školný, ubytování, pojištění, úhrady za porod a péči o nezralce, oblečení, víza, postýlku, kočárek, češtinu, jízdny, jídlo, očkování... Ještě furt nejvíc mi dává zabrat řešení hlavolamu, kterej vzniknul těhotenstvím i přes aplikovaný nitroděložní tělísko. Co dámy? Libo brouka do hlavy?

Už nejsem v nemocnici v lese – Nemocnice Hořovice –, letos dělám na břehu – Nemocnice Na Františku. Ale tohle je stejný. Domnělý předání pacientů v nemocnici je další zhovadilost. To taky nejde. Tak aspoň vymyslet, kdo mě zastoupí, dodělat všechny sakramentský papíry. Na poslední chvíli jsem operoval plastiku jednomu pacientovi s diabetickým defektem na patě, se kterým zápasíme už přes dva měsíce. Naposledy jsem to docela úspěšně dělal v karibském Léogâne. Než to nechat zase infikovat, chtěl jsem to zkusit zavřít. Šance, že se to podaří? No, nebuď naivní...

Odevzdat dopředu výkazy za dva měsíce, co nebudu na náplavce... Vyplněný hodinama přesčasů, co jsem si od ledna střídal. Doufat, že až se vrátím, budu pořád na tom samém místě se zelenejma sestřičkama? A taky moje skříňka – bude pořád ve stejném pokoji s útulným bordelem, kterej jsem tam nechal? Zase je ale hezký nechat přátele ve vydavatelství u kostela – Meditorial –, aby mě překvapili, že to beze mě běží fantasticky hladce. Už hlásili, jak se jim náramně daří, když do toho nekecám.

Všude hodit domnělý záchranný kruhy. V závěru hlavně pro sebe. Pro pocit, že jedu s čistým stolem.

Bruselský headquarters

Tam jsem taky ještě nebyl. Maj to pěkný. Parlament a tak. A Lékaři bez hranic jsou sice většinou bez auta, zato ale přímo tady na nádraží. Promastil jsem to městem na zapůjčeném bicyklu. Stejně jako pár dní předtím v Londýně, tady to ale jede vpravo. První se vidím se Sugumi, drobná a krásná Japonka, jak už ty Japonky bejvaj, můj pool manager. Sděluje, že budu v jednu chvíli na misi spolu se dvěma japonskýma ortopedkama. Síla! A moc mi děkuje, že jedu. Jakoby japonsky, nutí mě to poklonit se, cheche.

Další je Miguel z Peru. Anesteziologické referent, chirurg dneska chybí. Vlastně chirurgyně Lynette. Miguel je super. Vymyslel spoustu standardů a díky jeho smyslu pro evidenci ví belgická sekce na chlup přesně, co v projektech dělá. Klade mi na srdce, ať jsem skromnej, milej, diplomatickej. Ptám se, jestli jedu zase jako ortoped? Tak pak bude těžký potlačit aroganci! Kolegové odpustí, vždyť je to jen přiznanej ortopedickéj naturel. Ne, vole, jedeš jako chirurg. Tak to jo, to budu za slušňáka.

Naposledy mě brífuje Teuta, velmi pohledná Slovinka. Ale neusmívá se. Holky, smějte se! Dává mi podepsat papíry... jo, a taky nějaký papíry. Tohle jsou jediný smlouvy a dokumenty, který v životě nekontroluju. Jako všemu v týhle organizaci, i to muhle bezmezně věřím a bezhlavě se tomu odevzdávám. Tahle firma je záruka, že je to dobře. Víc to neřeším.

Hotovo. Automat na lístky jsem na nádraží nenašel, tak jedu more na černo. Přestupuju na severním nádraží. Přiznám se, že mi po tejdnu to neustálý hledání v mapě v různých evropských městech už docela sere. Přemůžu se a najdu poslední přestup na letiště. Tam si sednu a přepínám roli hustýho individualisty na stádního, vysoce organizovatelnýho, poslušnýho a výkonnýho robota. To je ta kompletní změna identity, místa, času, návyků a zaměření. A musím říct, že na pár tejdnu je to fakt hustej úlet zase!

Ve 3.10 istanbulskýho času nastupuju rozmrzele do bílý krávy A 330 směr Kaboul... Začínáme!

Den 1 >

Afghánec si pere spodky

Když po celodenním půstu večer luxuju původně narvanou lednici, a i když čůrkem, dávám si v koupelně teplou sprchu (!), říkám si, jestli jsem na nějaký dovolený, řekněme někde na privátě v Chorvatsku? A když si po roce a půl peru v umyvadle spodky... chápej, naposledy jsem si je sám a ručně pral na druhý haitský misi, ne že si беру čistý jednou za osmnáct měsíců... tak když si tak peru a čumím na sebe do zrcadla, připadám si s těma fousama víc jako Afghánec než všichni ti Afghánci kolem mě! Tak jsem v Kábulu, nebo co?

Jsem. Připomíná mi to pětkrát denně nejen muezzin, ale taky americký bojový vrtulníky, co nad Kábulem neustále patrolují. Když jsme přistávali, letiště bylo narvaný vojenskejma strojem, kilometry ploch posetý vrtulníkama, desítky B-éček... Průjezd městem na základnu mi připomínal Port-au-Prince. Stejně smrad nekvalitně spalovaného benzínu a nafty, prach, vedro, dopravní špička. Jen na rozdíl od Haiti, tady je každých 200 metrů vojenská kontrola. Brknul jsem domů, 108 Kč za minutu volání, díky dvojko s bříškem! A vjeli jsme na základnu.

Šeherezáda a rajske zahrady

Jsem se lekl, že jsem na nějakým komparzu. U dveří mě přivítala skutečná Šeherezáda! Belgičanka původem z Egypta v místním úboru, kterej je asi zvyklá nosit odmalička. Dámy prominou a nechám na pánech, jestli mluvím i za ně, ale nějak na ten outfit kladu důraz. Vyložene pohádková princezna. A že se stará o všechny expaty a že to je její funkce a tohleto a támhleto... Za 10 minut mě ale nemilosrdně vyhazuje ze své pohádky a to byl zřejmě první a taky poslední kontakt, co jsme spolu měli. Ryze pragmaticky profesní.

Vykopla mě u Green House, což je jeden z domů pro hosty na týhle základně, která prej umí pojmout až 200 lidí! Celkem jsou tu domy asi čtyři plus velitelství. Abyste si to líp představili, taková zahrádkářská kolonie uprostřed města je to. Alespoň mi to tak připadá, nechci nikoho urazit, naopak! Mezi domama jsou fíkovníky a granátovníky, nebo jak se těm sajrajtům na plození granátovejch jablek říká. Záhumenky, zahrádky, trávníček... Barák je slušně vybavenej, není tu tarantule a komár, jde tu elektřina a italskej google, pohoda.

Prdět se tu nesmí!

Po krátkým dvacijáši ležím na posteli a čtu si fascikl rad, jak se mám vyhnout společenským faux pas. Desítky stránek popsaných radama, jak jíst jenom pravou rukou, jak si (ne)sednout vedle ženy, kde může jet v autě, když posádka čítá jednoho a dva a víc chlapů, na co se nikdy neptat, že vztyčenej palec značí maximální agresí namísto nám známému OK, a tuny dalších rad, co se sem ani nevejdou.

Ale jedna mě zaujala převelice. Jak je to tady teda s prděním? Prdění je známkou maximální nekázně a neschopnosti sebekontroly. A to i v případě, že jste v domácím kruhu nejužší rodiny anebo dokonce sami. Ruku na srdce. Představte si sebe v takový situaci. No, prostě prďíme všichni. Kdo neprdí, není Čech.

Tady je to ale strašlivej prohřešek, a podrž mě! Prej si to budou nadosmrtni pamatovat, a to i v případě, že se jen tak upšouknete anebo pustíte tichýho smrtáka. I ten smrad značí nekázeň.

To, čemu se doma tiše hihotáme anebo otevřeně chlámeme, tady znamená snížení společenský prestiže i při pouhým ojedinělým případě. A můžeš bejt excelentní chirurg, pro ně už budeš na pořád jen prdlavka...

Kroutil jsem nad těma řádkama hlavou a v duchu si představoval, jak se budu za pár hodin ptát svých prvních pacientů, jestli jim *jdou plyny*? Jinak pokud mi pacienti někdy nerozumí anebo nechtěj, klidně si pomáhám slovy: *No, jestli normálně prdíte, teta?* Tady na východě teda zřejmě neplatí, že jeden prd je lepší než deset doktorů. Dobrý, že to mám sepsaný na oficiálním dokumentu Lékařů bez hranic.

První afghánskej doktor

Po těch přetěžkých úvahách, který ztěžkly ještě víc potom, co jsem k obědu konzumoval nějaký místní luštěniny, pokračuju brífingy. Další v řadě mám s mladým afghánským doktorem. Pardon, jejich jména ještě nedávám. Po minutě rozhovoru jsem rudej v ksichtě a stydím se.

Projíždíme povinný cestovní očkování a já vím úplný kulový, na co která vakcína byla anebo kolik anebo kolikrát jsem si ji hvízdnu. Stejně jako před cestou na Haiti napíchal jsem si na poslední chvíli pět vakcín najednou u sebe na JIPu... A když ještě zaměním pár infektologickéjch výrazů, mohla by mě vzniknuvší blbost vyloženě nadnášet.

Doktor bude o hodně mladší než já, ale má to v hlavě srovnaný, sype epidemiologický údaje o vůbec čemkoliv, co se v Afghánistánu za posledních tisíc let událo. Do nejmenšího detailu, na setiny procenta. Snažím se napravit reputaci několika domněle inteligentníma otázkama, ale v jeho očích už navždy zůstávám jen stupidním rezníkem. Udělal na mě obrovskej dojem. Absolutně klidnej, vyrovnanej, informovanej. Ztělesněná představa východních účenců. A já mu tady předvedu svou západní nevzdělanost...

Na konci se dozvídám, že z hlediska četnosti nemocí mezi expaty si můžu vybrat mezi průjmem nebo nachlazením. Průjmem, když je horko, nachlazení, když je kosa. Jsme právě na přelomu

sezony. No, když to není AIDS, žloutenka nebo tubera, beru klidně obojí najednou... Co mě zarazilo, že asi 2 miliony Afghánců z celkově třicetimilionové populace jsou závislí na opiu. A že 90 % celosvětové produkce opia a potažmo heroinu pochází z Afghánistánu. To bych nečekal...

Následuje povídání s koordinátorem projektu Dominikem odněkud z Afriky, kterej přichází se sdělením, že přestože jsou jeho nařízení úplně nejméně nepopulární, je na základně ten úplně nejméně populární člověk vůbec. Teda podle sebe. Vzpomenu si na Cimrmana: *Kdo o Cimrmanovi říkal, že je nejlepší? No on, Cimrman!* Den zavírám se zástupcem vedoucího mise. Vytáhlejš hubenejš Frantík v mejch letech, kterej řídí dobrý dva tisíce lidí po celým Afghánistánu a kterej mi brilantně a stručně podává hlášení, co je to vlastně Afghánistán a kde je moje místo. Voilà!

Já, kráva, nemám, co na sebe!

Na letišti to nevypadalo, ale tady na základně je příjemný klima. Odhaduju přes den do 25 stupňů, v noci asi 18. I přesto je to podle mýho gusta na kratšy a tričko. To ale můžu zapomenout. Mám džíny a funkční triko s dlouhým rukávem. Hned na začátku mě informujou, že džíny se tu nenosí. Hm. A že to na zdejší poměry dost přiléhavý tričko je úplná šílenost. Si asi vytáhnu zimník, jenže ten taky nemám!

Lidi jsou tady děsně příjemný. Odhaduju na základně víc jak padesát Afghánců. Všichni se usmívaj, uctivě zdraví, ochotně pomáhaj, všechno vysvětlujou. Už doma jsem tušil, že to je jen debilní mediální obraz, co jsme si o nich my *západáci* udělali. Afghánistán rovná se nebezpečí a smrt.

Asi trochu jo, ale zdaleka ne tak, jak se píše. Je to jako s Haiti, kde vás údajně sežerou už po cestě z letiště anebo propíchaj špendlíkama, což ve skutečnosti Haitani ani neznaj. Když jsem jim vykládal, co je to podle našeho výkladu voodoo, čuměli na mě jak na svatejš obrázek.

Takže dneska jsem zjistil, kdo stál předlohou *Pohádkám tisíce a jedné noci*, že mi v koupelně zatím teče teplá, že si mám radši vyvalit bok než si ulevit, že místní doktoři jsou sakra vzdělaný,

že z domova připravený hadry můžu rovnou zahodit a hlavně že Afghánci jsou prima lidi, a doufám, že takhle je to s celým tímhle Afghánistánem. Zítra letím na definitivní místo určení mezi lidi na venkově, do Kundúzu. Tak banik!